

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА
ПІДПРИЄМНИЦТВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з навчальної роботи

Володимир ПАСЬКО
2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Природоохоронне інспектування та екологічний аудит

для студентів

галузь знань 10 «Природничі науки»
спеціальність 103 «Науки про Землю»
освітній рівень «бакалавр»
освітньо-професійна програма «Геоекологія та екосистемні послуги»
вид дисципліни вибіркова
Вибірковий блок «Маркетинг екосистемних послуг»

Форма навчання денна
Навчальний рік 2025/2026
Семестр 6
Кількість кредитів ECTS 3
Мова викладання, навчання
та оцінювання українська

Форма заключного контролю іспит

Викладач: *Березненко Наталія Михайлівна, кандидат технічних наук, доцент кафедри
екологічного менеджменту та підприємництва, доцент*

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. (_____) «__» 20__р.

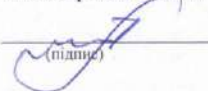
на 20__/20__ н.р. (_____) «__» 20__р.

КИЇВ – 2025

Розробник: к.т.н., доцент кафедри екологічного менеджменту та підприємництва **Березненко Н.М.**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри екологічного менеджменту та підприємництва

 (підпис) (Наталія ГОНЧАРЕНКО)
(прізвище та ініціали)

Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.

Схвалено науково - методичною комісією економічного факультету

Протокол від «29» серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії

 (підпис)

(Аліна МАГОМЕДОВА)
(прізвище та ініціали)

«29» серпня 2025 року

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри фізичної географії та геоекології

 Людмила БІЛОУС

Протокол № 1 від «26» вс. 2025 р.

СХВАЛЕНО

Науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол від «27» серпня 2025 року № 7

Голова науково-методичної комісії

 (Наталія КОРОГОДА)

ВСТУП

1. Метою навчальної дисципліни «Природоохоронне інспектування та екологічний аудит» є опанування студентами теоретичних знань і практичних навичок організації і проведення екологічного аудиту з метою оцінювання впливу діяльності суб'єктів господарювання на довкілля, виявлення невідповідностей вимогам природоохоронного законодавства, створення ефективної системи управління навколишнім природним середовищем.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Успішне опанування навчальних дисциплін «Імовірнісні методи в геоecології та аналізі сервісів довкілля», «Ландшафтна екологія», «Геоecологічні засади відновлення довкілля та маркетингу екосистемних послуг», «Загальна екологія».

2. Вміння самостійно застосовувати знання із загальної екології, ландшафтної екології, геоecологічних засад відновлення довкілля та маркетингу екосистемних послуг та інших навчальних дисциплін для рішення конкретних науково-практичних задач; працювати з науковою та науково-методичною літературою.

3. Володіння елементарними навичками системного аналізу.

3. Анотація навчальної дисципліни: Нормативна дисципліна «Природоохоронне інспектування та екологічний аудит» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Розділи і питання, внесені в програму курсу, є базовими для викладання даної дисципліни, з огляду на загальний обсяг освітньо-професійної програми підготовки фахівця за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем. Навчальна дисципліна «Природоохоронне інспектування та екологічний аудит» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», міждисциплінарною дисципліною.

4. Завдання (навчальні цілі). В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- нормативно-правові засади регулювання екологічного аудиту;
- нормативно-правові засади державного регулювання у сфері охорони атмосферного повітря, водних об'єктів, корисних копалин, земельних і лісових ресурсів;
- методи і процедури екологічного аудиту;
- порядок проведення й оформлення результатів екологічного аудиту.

вміти:

- організовувати і проводити екологічний аудит підприємств – об'єктів підвищеної екологічної небезпеки;
- організовувати і проводити екологічний аудит антропогенного впливу підприємства;

- організовувати і проводити екологічний аудит природокористування підприємств;
- організовувати і проводити екологічний аудит нарахування і сплати екологічних податків і зборів;
- розробляти рекомендації щодо організації та удосконалення системи екологічного управління.

володіти елементарними навичками:

- оцінювати вплив господарської діяльності суб'єктів господарювання на довкілля;
- виявляти факти порушення підприємствами вимог законодавства у сфері охорони довкілля;
- складати робочі документи аудитора;
- формувати висновок екологічного аудиту;
- складати Звіт екологічного аудиту.

Згідно вимог Стандарту вищої освіти за спеціальністю 103 «Науки про Землю» галузі знань 10 «Природничі науки» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти дисципліна забезпечує набуття здобувачами освіти наступних *компетентностей*:

спеціальних (фахових):

1. (ФК 11) Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.
2. (ФК 13) Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

5. Результати навчання за дисципліною:

<i>Результат навчання</i> (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація)		<i>Методи викладання і навчання</i>	<i>Методи оцінювання</i>	<i>Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни</i>
Код	Результат навчання			
2	Знати			
1.1	Нормативно-правові засади регулювання екологічного аудиту	Лекція	Модульна контрольна робота 1,2; тести, ситуаційні вправи, оцінювання усних відповідей/доповнень; реферативні роботи з сучасного розроблення питань, що розглядаються в рамках курсу; іспит	10
1.2	Нормативно-правові засади державного регулювання у сфері охорони атмосферного повітря, водних об'єктів, корисних копалин, земельних і лісових ресурсів	Лекція	Модульна контрольна робота 1,2; тести, ситуаційні вправи, оцінювання усних відповідей/доповнень; реферативні роботи з сучасного розроблення питань, що розглядаються в рамках	10

			курсу; іспит	
1.3	Організаційно-методологічні засади екологічного аудиту	Лекція	Модульна контрольна робота 1,2; тести, ситуаційні вправи, оцінювання усних відповідей/доповнень; реферативні роботи з сучасного розроблення питань, що розглядаються в рамках курсу; іспит	10
2	Вміти			
2.1	Організовувати і проводити екологічний аудит підприємств – об'єктів підвищеної екологічної небезпеки	Практичні	Модульна контрольна робота 1,2; тести, практичні завдання; ситуаційні вправи, оцінювання усних відповідей/доповнень; реферативні роботи з сучасного розроблення питань, що розглядаються в рамках курсу; навички складання робочих і звітних документів екологічного аудиту; іспит	10
2.2	Організовувати і проводити екологічний антропогенного впливу аудит підприємства	Практичні	Модульна контрольна робота 1,2; тести, ситуаційні вправи, оцінювання усних відповідей/доповнень; реферативні роботи з сучасного розроблення питань, що розглядаються в рамках курсу; навички формування звіту з екологічного аудиту; іспит	10
2.3	Організовувати і проводити екологічний аудит нарахування і сплати екологічних податків і зборів	Практичні	Модульна контрольна робота 1,2; тести, ситуаційні вправи, оцінювання усних відповідей/доповнень; реферативні роботи з сучасного розроблення питань, що розглядаються в рамках курсу; навички формування звіту з екологічного аудиту; іспит	10
3	Комунікація			

3.1.	Демонструвати спілкування в діалоговому режимі з колегами та цільовою аудиторією, ведення професійної наукової дискусії;	Практичні	Ситуаційні вправи, оцінювання усних відповідей/доповнень. Презентація результатів вивчення питань, що розглядаються в рамках курсу	10
3.2.	Письмово відображувати та презентувати результати своїх досліджень українською мовою.	Практичні	Ситуаційні вправи, оцінювання усних відповідей/доповнень. Презентація результатів вивчення питань, що розглядаються в рамках курсу; іспит	5
4	Автономність та відповідальність			
4.1.	Самостійно знаходити та критично осмислювати науково-публіцистичні тексти та інші інформаційні джерела з суспільно значимих питань	Практичні	Оцінювання усних відповідей/доповнень. Презентація результатів вивчення питань, що розглядаються в рамках курсу; іспит	15
	Всього			100

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни з програмними результатами навчання:

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни								
	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	4.1
ПР03. Спілкуватися іноземною мовою за фахом і широкого загалу.	+	+			+	+		+	+
ПР08. Обґрунтовувати вибір та використовувати польові та лабораторні методи для аналізу природних та антропогенних систем і об'єктів.	+	+			+			+	
ПР16. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля, природокористування, організації екосистемних послуг.		+	+	+			+		+
ПРН18. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів				+				+	
ПР19. Поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну	+		+			+			+

сумлінність та відповідальність за прийняття рішень									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Структура курсу.

Навчальна дисципліна «Природоохоронне інспектування та екологічний аудит» складається з 2 модулів. Модуль 1 **«Теоретико-правові та організаційні засади проведення екологічного аудиту»** присвячений вивченню сутності, видів і нормативно-правового регулювання екологічного аудиту, інформаційного забезпечення та організаційно-методологічних основ його проведення.

Модуль 2 **«Організаційно-методичні засади екологічного аудиту антропогенного впливу і природокористування суб'єктів господарської діяльності»** зосереджує увагу на організаційно-методичних засадах екологічного аудиту використання та охорони атмосферного повітря, водних, лісових і земельних ресурсів, екологічних податків і зборів, системи екологічного менеджменту.

7. Схема формування оцінки:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 - 1.3), що складає 40 % від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.3; комунікація 3.1.-3.2; автономність та відповідальність 4.1.), що складає 60 % загальної оцінки.

- семестрове оцінювання:

Семестрове оцінювання (MAX – 60 балів / MIN – 36 балів):

1. Модульна контрольна робота 1 – РН 1.1 – 2.3.(блок тем Розділу 1) – 10 балів / 8 балів.

2. Модульна контрольна робота 2 – РН 1.1 – 1.3, 2.1 – 2.3 (блок тем Розділу 2) – 10 балів / 8 балів.

3. Реферативні роботи з актуальних проблем екологічного аудиту – РН 1.1. - 1.3, 2.3 – 3.2 – 12 балів / 6 балів.

4. Усні відповіді - РН 1.1. – 3.2. – 14 балів / 7 балів.

5. Доповнення / дискусія - РН 1.1. – 3.2. – 14 балів / 7 балів.

Підсумкова оцінка з освітнього компонента в цілому визначається як сума оцінок (балів) за всіма успішно оціненими результатами навчання під час семестру (оцінки нижче мінімального порогового рівня до підсумкової оцінки не додаються) та оцінки, отриманої під час іспиту.

Формою проведення іспиту є тестова контрольна робота. Результатами навчання, які оцінюються в тестовій контрольній роботі, є РН 1.1-3.2. Максимальна кількість балів, яка може бути отримати здобувачем освіти під час іспиту, становить 40 балів за 100 бальною шкалою, мінімальна кількість – 24 бали.

Перескладання семестрового контролю з метою покращення позитивної оцінки не допускається.

Умови допуску до підсумкового іспиту. Обов'язковою умовою допуску до іспиту є написання модульних контрольних робіт. Здобувач освіти не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше ніж 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів (рекомендований мінімум) кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є написання рефератів по питанням пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

7.2. Організація оцінювання:

Модульні контрольні роботи 1 і 2 проводяться по завершенні тематичних лекцій з Розділів 1 і 2 відповідно. Оцінювання оформлення результатів екологічного аудиту – під час проведення тематичних практичних робіт Розділу 2.

Оцінювання реферативних робіт з актуальних проблем екологічного аудиту проводиться по завершенні лекцій і тематичних практичних занять з Розділу 1 і 2.

Оцінювання усних відповідей і доповнень проводиться упродовж семестру під час проведення практичних робіт.

7.3. Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план

№ п/п	НАЗВА ТЕМ	Кількість годин			
		Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота
1	Розділ 1. Теоретико-правові та організаційні засади проведення екологічного аудиту	16	8		24
2	Лекція 1. Сутність, принципи і завдання екологічного аудиту. Види екологічного аудиту. Об'єкти та суб'єкти екологічного аудиту	4	2		6
3	Лекція 2. Нормативно-правова база екологічного аудиту в Україні. Економіко-правове регулювання природокористування в Україні. Міжнародні стандарти екологічного аудиту	4	2		6
4	Лекція 3. Організація і методичні засади екологічного аудиту. Процедури екологічного аудиту. Методи екологічного аудиту. Звіт про екологічний аудит: структура та особливості складання	4	2		6
5	Лекція 4. Інформаційне забезпечення екологічного аудиту.	2	2		6

	Інформаційна база екологічного аудиту. Екологічне нормування і лімітування. Бухгалтерський облік природокористування та охорони довкілля.				
6	Модульна контрольна робота 1	2			
7	Розділ 2. Організаційно-методичні засади екологічного аудиту антропогенного впливу і природокористування суб'єктів господарської діяльності	14	6		22
8	Лекція 5. Методичні засади аудиту антропогенного впливу підприємства. Загальна інформація про об'єкт екологічного аудиту: структура і методи збору. Екологічний аудит впливу на атмосферне повітря та його охорони. Аудит водокористування і водовідведення. Аудит поводження з відходами.	4	2		6
9	Лекція 6. Методичні основи аудиту природокористування підприємств.. Аудит використання та охорони земельних ресурсів. Аудит використання та охорони надр і корисних копалин. Аудит використання та охорони лісових ресурсів	4	2		8
10	Лекція 7. Аудит систем екологічного керування. Система екологічного керування: сутність і нормативно-правове регулювання. Методичні основи аудиту системи екологічного керування. Організація аудиту систем менеджменту згідно з ДСТУ ISO 19011:2012 «Настанови щодо здійснення аудитів систем управління». Компетентність та оцінювання аудиторів	4	2		8
11	Підсумкова модульна контрольна робота 2	2			
12	Всього	30	14		46

Загальний обсяг – 90 год., в тому числі: лекції – 30 год.; практичні роботи – 14 год.; самостійна робота – 46 год.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

а) основна:

1. Бобровський А.Л. Екологічний менеджмент: підручник – К.: Університетська книга. – 2023. – 586 с.
2. Галушкіна Т.П., Грановська Л.М., Кисельова Р.А. Екологічний менеджмент та аудит: навчальний посібник – К.: Гельветика, 2020. – 456 с.
3. Гетьман А.П. Екологічне право: підручник – К.: Право. 2021. – 552 с.
4. Гончаренко Н.В. Екологічний аудит / Н.В. Гончаренко. – К.: Освіта України, 2014. – 492 с.
5. ДСТУ ISO 19011:2003 «Настанови щодо здійснення аудиту систем управління якістю і/або екологічного управління» // www.iso14000ukraine.org.ua.
6. Мех Я, Кулик Р. Екологічний аудит: сутність і проблеми становлення // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 2. – С. 45-48.
7. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р, № 1862 – IV. – Урядовий кур'єр. – 2004, № 150.
8. Фекета І.Ю. Методичні рекомендації з курсу «Екологічна експертиза і аудит» – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2020.–70 с.

б) додаткова література:

1. Водний Кодекс України (Відомості Верховної Ради, 1995, № 24, ст.189) (введений в дію Постановою ВР № 214/95-ВР від 06.06.95).
2. *Галушкіна Т.П.* Экономические инструменты экологического менеджмента: теория и практика: ИПРиЭЭИ НАН Украины, 2000. – 280 с.
3. Земельний кодекс України. № 2768-14 від 01.05.2009.
4. Екологічний менеджмент: Навч. посіб / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К.: Знання, 2006. – 366 с.
5. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР (зі змінами)
6. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII (зі змінами)
7. Податковий кодекс України // zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17.
8. *Grayson L*, Environmental Auditing: A Guide to Best Practice in the UK and Europe, ISBN 0748718621, Earthscan.
9. *Humphrey N & Hadley M*, 2000, Environmental Auditing, ISBN 190255826X, Palladian Law Publishing Ltd, Beach Road, Bembridge, Isle of Wight, PO35 5NQ.
10. Safety, Health, and Environmental Auditing: A Practical Guide Simon Watson Pain. – 2010. – 230 p.